

Herdenkingstiendaagse Kristallnacht nooit meer, voor niemand!

Voorwoord

Net als in voorgaande jaren wordt ook in 2017 in Groningen de herdenking van de Kristallnacht van 9 november 1938 georganiseerd. Een pogromnacht waar veel Joden omkwamen, enorme vernielingen werden aangericht en die ertoe leidde dat mensen massaal op de vlucht sloegen. Deze nacht kondigde de nog veel grotere verschrikkingen aan die het nazi-regime in de jaren daarna nog zou aanrichten. Een tijd waarin ook Roma en Sinti, gehandicapten, homoseksuelen en politieke tegenstanders van de nazi's en anderen naar de concentratie- en vernietigingskampen werden gevoerd. Ook vandaag de dag laaien wereldwijd kleine brandjes op tot verschrikkelijke brandhaarden die mensen en masse op de vlucht jagen, en worden ook nu velen op veel plekken in de wereld door uitsluiting en racisme bedreigd.

Net als vorig jaar willen de deelnemende organisaties in 2017, voorafgaande aan de Kristallnacht-herdenking op 9 november, een scala aan activiteiten organiseren met daarin aandacht voor meerdere (vervolgde) groepen. Dit alles onder het motto **“Kristallnacht nooit meer, voor niemand!”**

De deelnemende organisaties zijn: Stichting Folkingestraat Synagoge, Platform Religie en Levensbeschouwing, COC Groningen en Drenthe, het koor van het 4 Mei-Projekt, Amnesty International, Het Nederlandse Rode Kruis – Humanitair Oorlogsrecht, Studio Anderlicht en de Werkgroep Vluchtelingen Vrij.

Programma herdenkingstiendaagse “Kristallnacht nooit meer, voor niemand!”

- 29 oktober 15 uur   Opening expositie “Breaking Glass” van studenten
Academie Minerva
- 31 oktober 20 uur   Avond over humanitair oorlogsrecht
- 2 en 3 november
overdag   Voorstelling Anna’s Oorlog voor scholieren
- 2 november 20 uur   Voorstelling Anna’s Oorlog voor volwassenen
- 5 november 15.30 uur   Theatervoorstelling Goh!?
- 6 november 20 uur   Boekpresentatie “Hallo witte mensen”
- 9 november 20 uur   Herdenking Kristallnacht op de Grote Markt en in de
synagoge

Zondag 29 oktober - Opening expositie “Breaking Glass” van studenten Academie Minerva

De opening van de tentoonstelling Breaking Glass vormt het officiële startsein van het tiendaagse programma ‘Kristallnacht nooit meer, voor niemand! De opening zal worden verricht door burgemeester Peter den Oudsten.

Marc Pauly van het Platform Religie en Levensbeschouwing zal namens de gezamenlijke organisatoren van de Kristallnachtherdenking een inleiding houden over de achtergronden en invalshoeken van het programma voor de komende tien dagen.

Stadsdichteres Lilian Zielstra draagt gedichten voor, waaronder een gedicht dat zij speciaal ter gelegenheid van voor deze herdenking heeft geschreven.

Muziek van **het Klezmer Trio Aheym**.

Tom Peters groeide na de oorlog op in de omgeving van het voormalige Kamp Westerbork. Hij beschreef zijn ervaringen en gewaarwording en in een gedicht dat zal worden voorgedragen door Kasper Peters.

Studenten van Academie Minerva zijn aanwezig om hun werk toe te lichten.

Plaats: Synagoge Folkingestraat, tijd: 15.00 – 17.00 uur. Toegang: gratis. Een donatie bij de uitgang wordt zeer op prijs gesteld!

Dinsdag 31 oktober – een avond over humanitair oorlogsrecht

Veteranenavond georganiseerd door het Nederlandse Rode Kruis – Humanitair Oorlogsrecht (HOR)

Het humanitaire oorlogsrecht bestaat uit de regels die gelden om de schadelijke effecten van gewapende conflicten op burgers te beperken. Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben er gruwelijke schendingen van dit recht plaatsgevonden, waarbij miljoenen burgers rechtstreeks zijn aangevallen. Maar ook in het huidige nieuws komen er geregeld berichten voorbij over schendingen van het humanitaire oorlogsrecht, bijvoorbeeld tijdens het conflict in Syrië.

Om schendingen van het humanitaire oorlogsrecht te voorkomen is het belangrijk dat militairen op missie zich aan de regels van het recht houden. Maar hoe ziet dit er in de praktijk uit? Tegen welke moeilijkheden kunnen militairen aanlopen? En welke ervaringen hebben zij met schendingen van het humanitaire oorlogsrecht?

Om het humanitaire oorlogsrecht in de praktijk te bespreken organiseert het Netwerk Humanitair Oorlogsrecht van het Rode Kruis Groningen in samenwerking met de Synagoge Groningen deze avond. Na een korte introductie over de regels van het humanitaire oorlogsrecht volgt het verhaal van voormalig militair arts Iris van Houwelingen. Zij heeft tijdens haar missie in Zuid-Turkije aan de Syrische grens gewerkt en zal deze avond proberen een menselijk gezicht te geven aan de problematiek rond schendingen van het humanitaire oorlogsrecht.

Tijdens deze avond zullen er ook gratis hapjes van Syrian Food geserveerd worden.

Plaats: Synagoge Folkingestraat, tijd: 20.00 – 22.00 uur. Toegang: gratis. Een donatie bij de uitgang wordt zeer op prijs gesteld!

Maandag 2 en dinsdag 3 november overdag – voorstelling Anna's Oorlog.

Kristallnacht herdenking voor lagere en middelbare scholieren met theatervoorstelling.

Speciaal voor jongeren/scholieren wordt er ter gelegenheid van de herdenkingstiendaagse 'Kristallnacht nooit meer, voor niemand!' een boeiend educatief programma georganiseerd door het Platform Religie en Levensbeschouwing in samenwerking met de Synagoge Folkingestraat.

Wij nodigen scholen uit om met hun leerlingen de voorstelling **Anna's Oorlog** te komen bekijken. Anna's Oorlog, verteld en gespeeld door Marjo Dames, is gebaseerd op het gelijknamige boek van Beatrijs Nollet, dat werd bekroond met de Kinderjuryprijs 2011.

Marjo Dames vertelt in haar voorstelling het indrukwekkende en meeslepende verhaal over de verschillende rollen die mensen hebben gespeeld tijdens de Tweede Wereldoorlog en maakt zij invoelbaar welke gevolgen het zwijgen daarover heeft voor de kinderen van nu. Het is belangrijk dat de leerlingen weten wat er in de Tweede Wereldoorlog allemaal is gebeurd, maar ook dat ze leren begrijpen dat oorlogen en vluchtelingen helaas van alle tijden zijn. Met eenvoudige aanpassingen van het decor verbeeldt zij de verschillende plaatsen, tijden en karakters in haar verhaal.

De voorstellingen richten zich op leerlingen van groep 6, 7 en 8 van het basisonderwijs en de eerste en tweede klas van het voortgezet onderwijs.

Plaats: Synagoge Groningen

Maandag 2 november 's avonds - Een verhalenvertelster neemt u mee op de vlucht

Avondvoorstelling voor volwassenen van **Anna's Oorlog**. De voorstelling, verteld en gespeeld door Marjo Dames, is gebaseerd op het gelijknamige boek van Beatrijs Nollet.

Marjo Dames vertelt in haar voorstelling het indrukwekkende en meeslepende verhaal over de verschillende rollen die mensen hebben gespeeld tijdens de Tweede Wereldoorlog en maakt zij invoelbaar welke gevolgen het zwijgen daarover heeft voor de huidige generaties. Het is belangrijk dat men zich bewust blijft van wat er in de Tweede Wereldoorlog allemaal is gebeurd, maar ook dat men inziet dat oorlogen en vluchtelingen helaas van alle tijden zijn. Met eenvoudige aanpassingen van het decor verbeeldt zij de verschillende plaatsen, tijden en karakters in haar verhaal.

Marjo Dames is sinds 1999 professioneel verhalenverteller en brengt haar verhalen op scholen, in kleine theaters en op festivals.

Plaats: Synagoge Folkingestraat, tijd: 20.00 – 22.00 uur. Toegang: gratis. Een donatie bij de uitgang wordt zeer op prijs gesteld!

5 november - Theatervoorstelling Goh!?

Roeland Busschers en Dick van Veen brengen samen met Klezmerband Mesjogge in de Synagoge Groningen de levendige muziektheatervoorstelling **Goh!?** Zij spelen twee rabbijnen, die de toeschouwers meenemen naar de bijzondere wereld van de joodse Thora en Talmoed.

Het gaat over gastvrijheid, meningsverschillen en interpretaties, maar ook over vriendschap en verbondenheid: kortom over thema's die er ook in onze wereld nog steeds toe doen.

Bij de Talmoed hóórt discussie. Het grote voorbeeld daarvan zijn de rabbijnen Sjammai en Hillel, twee geleerden die leefden in de tijd vlak voor het begin van 'onze' jaartelling. Zowel van henzelf als van hun leerlingen zijn er honderden dialogen bewaard gebleven. De twee rebbes zijn het soms grondig met elkaar oneens over de interpretatie van de Thora. Toch blijven ze altijd met elkaar in gesprek. Zonder elkaar kunnen ze niet, sterker nog: ze leren (of: *lernen*) juist van elkaar. Hoe fel de discussies ook mogen oplopen: ze spelen zich steeds af in een sfeer van kameraadschap.

In een vijf kwartier durende voorstelling tonen de acteurs een cultuur die heel lang uit het oog en oor van velen is verdwenen en maken zo de toeschouwer vertrouwd met een voor de meesten van ons onbekende, maar verrassende wereld! Precies díe wereld die in de Tweede Wereldoorlog - zeker in Nederland - goeddeels is verdwenen.

Van tijd tot tijd onderbreekt de klezmerband '**Mesjogge**' het gesprek.

De voorstelling is georganiseerd door het **DoRe** (Doopsgezind-Remonstrants) **café** in samenwerking met de Stichting Folkingestraat Synagoge.

Plaats: Synagoge Folkingestraat, tijd: 15.30 – 16.45 uur. toegang: 7,50 euro

Maandag 6 november - Boekpresentatie "Hallo witte mensen"

Interview en discussie met Anousha Nzume

Aan de hand van haar boek wil Anousha graag uitleggen en discussies aangaan over hoe je als wit persoon je privilege kunt erkennen en hoe je door dat te begrijpen hopelijk ook racisme in de samenleving kunt inzien en bevechten. Een boek dat veel reacties heeft losgemaakt. Zowel positieve als negatieve, tot grote verontwaardiging aan toe.

Of we het nu willen of niet, in Nederland leven we in een dominant witte wereld. Eeuwenlang was 'wit' bepalend voor de maatschappelijke en culturele status quo. Maar sinds de hernieuwde Zwarte Piet-discussie lijkt 'wit' onder druk te staan als nooit tevoren.

Hallo witte mensen wil een handleiding zijn voor het leven in deze veranderende wereld. Vragen als: 'Waarom alweer dat gezeur over Zwarte Piet?' 'Dan is blanke vla zeker ook racistisch?' 'Hoe zit het nou met dat n-woord?' 'Iemand een tropische verrassing noemen is toch juist een compliment?' en: 'Waarom ga je niet terug naar je eigen land?', krijgen in dit boek een antwoord. Anousha wil 'wit' als een sociaal construct verklaren, als een sociaal verschijnsel. 'Het is niet persoonlijk.'

Anousha Nzume reikt witte mensen handvatten aan om om te gaan met hun witte fragiliteit tussen de steeds mondiger wordende niet-witte mensen. En aan niet-witte mensen om hoe om te gaan met de afwerende houding van witte mensen, zodra hun privilege ter discussie komt te staan.

Na een korte uiteenzetting van Anousha over haar boek zal ze geïnterviewd worden door historicus Hans Alderkamp. Daarbij is er alle ruimte voor discussie met het publiek.

Anousha Nzume is een Nederlandse actrice, columniste, programmamaakster en schrijfster.

Georganiseerd in samenwerking met Boekhandel Godert Walter

Plaats: Synagoge Folkingestraat, tijd: 20.00 – 22.00 uur. Toegang: gratis. Een donatie bij de uitgang wordt zeer op prijs gesteld!

9 november 20 uur - Herdenking Kristallnacht op de Grote Markt

De herdenking van de Kristallnacht op de Grote Markt begint met het aansteken van fakkels.

Vervolgens spreekt Hans Alderkamp namens de gezamenlijke organisaties enkele woorden, gevolgd door een muzikale bijdrage van Jan Roelof Bathoorn. Aansluitend lopen we in een stille tocht met de fakkels over de Vismarkt en door de Folkingestraat naar de Synagoge, alwaar ontvangst met koffie en thee.

Hier staat vanaf **21 uur** het volgende op het programma:

- Jacques Wallage, oud-burgemeester van Groningen, houdt een toespraak.
- stadsdichter Lilian Zielstra draagt een voor deze herdenking geschreven gedicht voor.
- het koor van het 4 Mei-Projekt brengt liederen ten gehore op teksten van de Winschoter Sjoa-overlevende Saul van Messel (Jaap Meijer) en van Willem Wilmink het bekende gedicht Ben Ali Libi. De liederen worden begeleid door piano en cello.
- pianiste Olga Karelova en celliste Hanneke van Ulsen spelen het thema uit 'Schindlers List'.

Na afloop is er gelegenheid tot napraten en het nuttigen van een drankje.

**21.00 uur Synagoge Folkingestraat, tijd: 21.00 – 22.00 uur. Toegang: gratis.
Een donatie bij de uitgang wordt zeer op prijs gesteld!**

SYNAGOGES GRONINGEN

Werkgroep Vluchtelingen Vrij

